Laat mij niet los

Een bijbelstudie bij Ruth in de NBV21

NBV21
dicht bij de bron

Hoe gebruik je deze studie?

Voor je ligt een bijbelstudie bij het boek Ruth. Het materiaal uit deze studie

- is geschikt voor gebruik in bijbelstudiegroepen of kringen.
- kan zonder specifieke voorkennis besproken worden in ongeveer twee avonden.
- biedt een mooie kennismaking met de NBV21.
- bevat de tekst van de NBV21.

Voor het maken van de opdrachten is het handig om de tekst van de NBV21 uit te printen. Het uitgangspunt voor deze studie is de bijbeltekst zelf. Je ontdekt dat de manier waarop de tekst is opgebouwd bijdraagt aan de betekenis daarvan. Je gaat in deze studies de verschillende elementen in de tekst bestuderen. Wat gebeurt er, wat wordt er gezegd, hoe is dat onder woorden gebracht en wat heeft dat ons te zeggen?
Wanneer je zo de Bijbel bestudeert, komt de tekst op een heel eigen wijze bij je binnen. Je ontdekt verbanden waar je anders misschien overheen zou lezen, en je staat stil bij de schoonheid waarmee de tekst gecomponeerd is.

Elke Bijbel die we lezen is een vertaling van de eeuwenoude brontekst. Om de oorspronkelijke verbanden goed op het spoor te komen, maak je in deze studie ook kennis met de keuzes die vertalers moeten maken. De NBV21 is daarbij het uitgangspunt.

In de studies kom je de volgende elementen tegen:
- Uitleg over het boek Ruth en de vertaling daarvan.
- Gespreksvragen en opdrachten.
- Extra's in de vorm van achtergrondinformatie of specifieke vertaalkeuzes.

De teksten met uitleg voeren je door de studie heen. Ze leiden je van het ene thema naar het andere en ze brengen je naar de gespreksvragen en opdrachten die daarmee samenhangen.
De extra informatie vind je terug in groene vlakken onderaan een bladzijde. Dit is verdiepend materiaal dat de lijn van de studie ondersteunt maar die niet onderbreekt.

Het materiaal is verdeeld in vijf hoofdstukken, waarvan de eerste bedoeld is om het boek Ruth beter te leren kennen. De daaropvolgende vier hoofdstukken laten stuk voor stuk zien hoe de schrijver het centrale thema van het boek uitwerkt, namelijk dat niemand losgelaten wordt.

1. Start

Het boek Ruth is een prachtig en geliefd boek. Het lijkt op het eerste oog een romantisch feelgoodverhaal, maar als je goed kijkt is het veel meer dan dat. Het verhaal zit heel knap in elkaar en het boek zit boordevol verwijzingen naar andere bijbelteksten, die wijzen op een diepere betekenislaag.

In elk hoofdstuk begint een nieuw onderdeel van het verhaal waarin steeds Ruth en/of Boaz een centrale rol spelen. Voorafgaand aan het eerste onderdeel vertelt het verhaal kort wat ervoor gebeurde: hoe een gezin vanwege hongersnood wegtrok uit Betlehem, naar Moab, en hoe het hun daar verging. Vervolgens ontspint zich het verhaal, waarbij het opvallend is dat hoofdstuk 2 en 3 gespiegeld zijn, net als hoofdstuk 1 en 4 (zie het schema hieronder). Het slot van het boek spiegelt ten slotte weer met de opening van het verhaal. Als het verhaal begint, bevindt de geschiedenis van de familie van Elimelech zich al snel op een doodlopende weg. Maar aan het slot van het verhaal is er een nieuwe zoon, en de geslachtslijn wordt voortgezet.

Structuur van het boek en de vertaling
Het boek Ruth vormt een hecht geheel. De vertalers van de NBV kozen er daarom voor geen perikoopindeling en -opschriften te maken. Die zouden het boek te veel opdelen in losse stukken, terwijl het allemaal juist als één verhaal bij elkaar hoort en steeds dezelfde thema's aan de orde komen.

Lees met elkaar het boek Ruth.
Je kunt dit op verschillende manieren doen: voorafgaand aan de avond waarop je bij elkaar komt, of tijdens de avond zelf. Je kunt ervoor kiezen om het boek in stilte te lezen, maar het is ook mooi om het boek hardop voor te lezen. Op die manier luister je anders naar de tekst en kunnen je nieuwe dingen opvallen.

Samen in gesprek:

- Je hebt nodig: een uitgeprinte tekst van het boek Ruth; kleurpotloden of markeerstiften in verschillende kleuren.
- Markeer alle personages in het boek en ook alles wat ze zeggen. Geef iedere personage en zijn of haar woorden een eigen kleur.
- Beantwoord met elkaar de volgende vragen:
- Wie heeft de hoofdrol in het boek Ruth?
- Welke rol speelt God in het verhaal, en hoe leer je Hem kennen in dit boek?

Datering
De vraag wanneer en door wie het boek Ruth precies is geschreven, is moeilijk te beantwoorden. Sommigen menen dat het verhaal over Ruth, waarin een relatie wordt gelegd met koning David en zijn voorouders, geschreven is in de tijd dat de nakomelingen van David in Juda regeerden (tot 586 v.Chr.). Anderen denken dat het boek later geschreven is, in de vijfde eeuw v.Chr., omdat het ingaat op maatschappelijke kwesties uit de tijd ná de Babylonische ballingschap, zoals de omgang met vreemdelingen.

In onderstaand schema staat een aantal van de belangrijkste spiegelingen in het boek Ruth op een rijtje.

Hoofdstuk 1 **Ruth staat centraal** • Onderweg van Moab naar Betlehem. • Ruth tussen de vrouwen. • Eerste schoondochter haakt af, maar Ruth blijft trouw. • Ongelukkige Naomi. **Hoofdstuk 2** **ontmoeting Boaz en Ruth** • Door 'toeval'. • Boaz is een moedige man. • Op het land van Boaz, in het openbaar. • Overdag. • Boaz spreekt Ruth aan. • Boaz complimenteert haar dat ze komt schuilen onder de vleugels van God. • Boaz is trouw.	**Hoofdstuk 4** **Boaz staat centraal** • In de stadspoort van Betlehem. • Boaz tussen de mannen. • Eerste losser haakt af, maar Boaz blijft trouw. • Gelukkige Naomi. **Hoofdstuk 3** **ontmoeting Ruth en Boaz** • Plan van Naomi. • Ruth is een moedige vrouw. • Op de dorsvloer van Boaz, in het geheim. • 's Nachts. • Ruth spreekt Boaz aan. • Ruth vraagt: Laat mij bij uw schuilen, treed voor ons als losser op. • Ruth is trouw.

Samen in gesprek:

- Herken je in je markeringen iets van de spiegelingen, contrasten of juist opvallende overeenkomsten?

2. Uitzichtloos?

In ‘Start’ heb je kennisgemaakt met de opbouw van het boek. De eerste paar verzen (Ruth 1:1-5) en de laatste paar verzen (Ruth 4:18-22) geven het kader aan van het verhaal: ze omlijsten het als het ware. Die twee delen schetsen de grote lijn van het boek: in de eerste vijf verzen zien we hoe het volk getroffen wordt door een hongersnood, en hoe een familie door die hongersnood en door ziekte en dood al snel op een doodlopende weg terechtkomt. De laatste vijf verzen van het boek bieden een onverwacht hoopvol toekomstperspectief. De doodlopende weg is een doorgaande weg geworden. Zowel de opening als het slot van het boek beschrijft in een paar verzen een heel lange periode. Tientallen jaren worden samengevat in een paar verzen. Tussen dit begin en slot staat het verhaal van Ruth. In dat verhaal gebeurt iets dat de gesloten deur weer openzet.

Samen in gesprek:

- Aan wie is het te danken dat de doodlopende weg verandert in een doorgaande weg?
- Zijn er op die vraag meerdere antwoorden mogelijk?

Het boek Ruth

In veel bijbeluitgaven staat Ruth als historisch boek na Rechters. Aan het begin van het verhaal wordt namelijk gezegd dat het zich afspeelt in de periode dat de rechters Israël leiden.

In de Hebreeuwse Bijbel, de Tanach, staat Ruth in de afdeling van de Geschriften (*Ketoeviem*). Het boek maakt daar deel uit van de vijf zogeheten Feestrollen (*Megilot*). Behalve Ruth horen ook Hooglied, Prediker, Klaagliederen en Ester daarbij. Deze boeken worden in de synagoge gelezen bij één van vijf feesten. Het boek Ruth wordt voorgelezen op het Wekenfeest, dat een oogstfeest is.

Het kenmerkende van het boek Ruth is de kunstige opbouw met behulp van spiegelende scènes en terugkerende verhaallijnen, in combinatie met een stevige verankering van het verhaal in de geschiedenis van het volk Israël.
Dat laatste is meteen in de openingszin al zichtbaar. Die eerste zin van het boek Ruth zet het verhaal in de context van het boek Rechters (zie Ruth 1:1). Dat boek kennen we als het boek van heldhaftige mannen en vrouwen die streden voor Israël of die Israël als rechter leidden. Zo'n zeven keer worden mannen of groepen mannen in het boek Rechters getypeerd met de term chajil. Als we naar de betreffende verzen kijken, dan valt meteen op wat die typering inhoudt.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Rechters 6:12; 11:1; 18:2; 20:44; 20:46 en 21:10. Hoe worden de mannen in deze verzen getypeerd?

Ook in het boek Ruth komen heldhaftige mensen voor, maar op een heel andere manier dan in Rechters. In Ruth 2:1 maken we kennis met Boaz, en ook van hem wordt gezegd dat hij *chajil* is.

Samen in gesprek:

- Wat is het verschil tussen de mannen die in het boek Rechters getypeerd worden als chajil en Boaz?
- Er is ook een overeenkomst tussen de rechters en Boaz: ze treden allemaal op de een of andere manier op als bevrijder. Hoe doen ze dat en wat is daarin de overeenkomst of het verschil?

Met de term *chajil* is er nog meer aan de hand. De auteur heeft hem niet alleen gebruikt om het boek Ruth vast te knopen aan de geschiedenissen uit Rechters. Hij beschrijft er ook twee belangrijke figuren mee in het boek Ruth. Want in Ruth 3:11 lezen we ook van Ruth dat ze *chajil* is. Door hun karakter op dezelfde manier te typeren, worden Boaz en Ruth op één lijn gesteld. Maar ze geven wel blijk van een ander soort heldhaftigheid dan hun voorgangers in het boek Rechters.

In de vertaling is het belangrijk om goed te kunnen herkennen dat er over Boaz en Ruth hetzelfde gezegd wordt. In de NBV was dat nog niet duidelijk. In 2:1 werd van Boaz gezegd dat hij 'een belangrijk man' was en in 3:11 werd van Ruth gezegd dat zij 'een bijzondere vrouw' was. Allebei natuurlijk waar, en als je naar de losse teksten kijkt ook goed vertaald. Maar met deze vertaling mis je het verband, want op deze manier is het én niet herkenbaar als dezelfde karaktertrek én niet herkenbaar als een nuancering van de karakters uit het boek Rechters. In de NBV21 is zowel Boaz als Ruth moedig.

Samen in gesprek:

- Waarom is het opmerkelijk dat zowel van Boaz als van Ruth gezegd wordt dat ze *chajil* zijn?
- Bespreek met elkaar wat Ruth moedig maakt. Bespreek met elkaar wat Boaz moedig maakt. En hoe dat overeenkomt of verschilt van de heldhaftigheid in het boek Rechters.

Zoals we al zagen, ziet het er in de eerste verzen van het boek Ruth niet rooskleurig uit voor de familie van Elimelech, een man uit de stam van Juda, nakomeling van Efrat, de stichter van Betlehem. Alles wijst erop dat zijn familie naamloos de geschiedenis in zal gaan en zal eindigen bij zijn zonen.
Namen zijn in het boek Ruth erg belangrijk. De namen van personen en plaatsen zijn duidelijk niet willekeurig gekozen. Ze hebben allemaal een symbolische betekenis. Je zou kunnen zeggen dat de namen zelf al een stukje van het verhaal vertellen. Bijvoorbeeld die zonen, met wie de geslachtslijn van Elimelechs familie zal eindigen. Ze heten Machlon en Kiljon, de betekenis van hun namen is respectievelijk 'ziekte' en 'zwakheid, vergankelijkheid'. Die namen zinspelen op een treurig einde van het verhaal.

Samen in gesprek:

- Zoek in het boek Ruth aanwijzingen voor het belang van namen. Bespreek met elkaar welk stukje van het verhaal verteld wordt op de plekken die jullie genoteerd hebben.
- Lees Ruth 4:1. Als namen zo belangrijk en veelzeggend zijn in het boek Ruth, wat zou het dan betekenen dat de naam van de eerste losser niet van belang is?
- Lees Ruth 4:5-14. Ook in dit gedeelte gaat het over 'de naam'. Wat is er zo belangrijk aan die naam, en wat moet er met die naam gebeuren? Hoe krijgt dat vorm in het boek Ruth? Wat betekent dat voor jou?

De uitzichtloze situatie van de familie en van het volk Israël wordt nog verder onderstreept door een andere naam. Elimelech trekt met zijn vrouw en twee zonen weg uit Betlehem. De naam 'Betlehem' is opgebouwd uit twee Hebreeuwse woorden: *bet*, dat je kunt vertalen met 'huis', en *lechem*, dat je kunt vertalen met 'brood' of iets algemener met 'voedsel'. Betlehem is dus 'het broodhuis', dé plek bij uitstek om eten te kunnen vinden. Als dat daar niet meer lukt, dan is de situatie echt uitzichtloos, niet alleen voor die ene man, maar voor het hele volk.

Elimelech trekt uit zijn woonplaats weg en gaat in Moab wonen. De NBV heeft hier: 'om *een tijdlang* in de vlakte van Moab *te gaan wonen*.' 'Om een tijdlang te gaan wonen' is een vertaling van het Hebreeuwse werkwoord *goer*, een werkwoord dat heel vaak voorkomt in het Oude Testament, en dat afhankelijk van de context op verschillende manieren is vertaald. Maar juist in het boek Ruth staat het thema 'vreemdeling-zijn' centraal. Het betekent een leven in volle afhankelijkheid, omdat je als vreemdeling per definitie geen land bezat om van te leven. Die afhankelijke positie komt in een vertaling als 'een tijdlang ergens gaan wonen' niet goed tot haar recht. De NBV had het 'vreemdeling-zijn' wel aangevuld in Ruth 1:2, maar daar staat in het Hebreeuws juist een heel neutraal werkwoord.

De NBV21 heeft de vertaling van dit werkwoord in de eerste verzen van het boek Ruth aangescherpt:

> Een man trok daarom met zijn vrouw en zijn twee zonen weg uit Betlehem in Juda, om als vreemdeling te gaan wonen in de vlakte van Moab. (...) Toen ze in de vlakte van Moab waren aangekomen, bleven ze daar wonen.

Samen in gesprek:

- Waar en hoe zie je het thema 'vreemdeling-zijn' terug in het boek Ruth?
- Hoe zie je dat vreemdelingschap te maken heeft met afhankelijkheid?
- 'Vreemdelingschap' is ook in onze tijd een belangrijk thema. Wat kan het boek Ruth betekenen voor vreemdelingen, en hoe vormt het boek ons beeld van en onze houding tegenover vreemdelingen?

In de woorden 'hij trok weg om als vreemdeling te gaan wonen' klinkt een echo door van andere teksten in het Oude Testament. Zeker als je kijkt naar de gevallen waarbij hongersnood de reden is om ergens als vreemdeling te gaan wonen. Die combinatie van het werkwoord *goer* met het woord voor hongersnood zien we een paar keer in het boek Genesis.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Genesis 12:10; 26:1-3; 47:1-4. Vergelijk deze teksten in de NBV en de NBV21, herken je het verschil in de vertaling?
- Wat is de overeenkomst tussen deze teksten en het begin van het boek Ruth?
- Welk verband wordt er in het verhaal gelegd tussen de mensen die in het boek Ruth als vreemdeling ergens gaan wonen en de mensen uit de andere teksten? Wat zou dat te betekenen hebben?

3. De omkeer

Na de eerste vijf verzen van het boek Ruth ontspint zich een verhaal waarin iets gebeurt dat de laatste vijf verzen van het boek mogelijk maakt. We hebben hiervoor al nagedacht over de vraag wie verantwoordelijk is voor die omkeer. Er zijn vanuit het boek Ruth meer antwoorden mogelijk op die vraag. Is het Ruth, is het Boaz? Behalve dat zij allebei *chajil*, 'moedig', genoemd worden, wordt ook van hen allebei gezegd dat ze trouw zijn, zie Ruth 2:20 en 3:10. Ook dat is opvallend. Moedig en trouw, het zijn beide eigenschappen waarmee je uit een neerwaartse spiraal zou kunnen ontsnappen. Maar is het voldoende?

Samen in gesprek:

- Wat betekent het in het verhaal van Ruth dat zowel van Boaz als van Ruth gezegd wordt dat ze trouw zijn?

We gaan nog eens beter kijken naar de rol die de verschillende personages in het boek Ruth spelen.

Allereerst kijken we naar de man-vrouwverhouding in het boek Ruth. In dit verhaal spelen vrouwen een grote rol. Dat is bijzonder, want in veel oudtestamentische verhalen is de rol van vrouwen bescheiden. In dit verhaal lijken de m/v-rollen evenwichtig verdeeld te zijn.

Naomi
In de NBV was de naam van Naomi gespeld als Noömi. Daarmee werd de klank van de Hebreeuwse naam preciezer weergegeven dan met Naomi. Maar het is een naam die veel gebruikt wordt en de uitspraak Naomi is zowel in de namen als in de literatuur, maar ook in het kerkelijke gebruik, steeds de norm gebleven. Daarom heeft de NBV21 opnieuw de schrijfwijze Naomi ingevoerd.

In hoofdstuk 1 zien we drie vrouwen, in hoofdstuk 4 een poort vol mannen. In het middendeel zoekt eerst Boaz Ruth op, die op zijn land terechtgekomen is, en zoekt vervolgens Ruth Boaz op, in de nacht. Tot zover perfect in balans. Maar de rol van Naomi laat de weegschaal doorslaan ten gunste van de vrouwen: tussen de vier grote scènes door, komt ze steeds even kort op het toneel.

Samen in gesprek:

- Kijk nog eens naar de markeringen van personages in je geprinte tekst van het boek Ruth. Waar speelt Naomi een beslissende rol? Wat doet ze en wat zegt ze?
- Waarom zou zij zo'n belangrijke rol hebben in het boek?
- Wat betekent dit volgens jou voor de man-vrouwverhouding in kerk en samenleving? Hoe ervaar jij die verhouding zelf?

Het initiatief ligt in het boek Ruth vaak bij Naomi. Zij is het ook die besluit terug te keren naar haar volk. In Ruth 1:6 hoort ze dat de HEER zijn volk weer 'brood gegeven heeft'. We hebben de symbolische betekenis van het woord 'Betlehem' als 'broodhuis' al eerder gezien, en hier speelt die weer een rol. In de NBV kwam het woord 'brood' niet terug in vers 6, maar het woord 'brood' kan in het Nederlands wel op dezelfde algemene manier gebruikt worden als 'eten' of 'voedsel' (zie bijvoorbeeld ook Psalm 104:14 en Matteüs 6:11). Dat bood de mogelijkheid om in de NBV21 die link met Betlehem mooi uit te laten komen. Bovendien geeft de nieuwe formulering duidelijker aan – net als in de brontekst – dat God het is die het volk weer te eten gaf.

Samen in gesprek:

- Waarom zou het belangrijk zijn om duidelijk in de vertaling uit te laten komen dat het God is die het volk weer eten gaf? Wat zegt dat over wie er verantwoordelijk is voor de omkeer die we in het boek Ruth zien?

De situatie van het volk is dus weer hoopvol, er is weer brood. Maar de situatie van het gezin van Naomi is nog steeds niet om vrolijk van te worden. De naam van Naomi weerspiegelt de situatie van haar en haar familie.

Samen in gesprek:

- De familie van Naomi zit op een doodlopende weg, maar die verandert gaandeweg in een doorgaande weg. Hoe zie je dat bij de naam van Naomi ook gebeuren?
- Lees nog eens Ruth 1:19-22. Behalve dat het hier over de naam van Naomi gaat, vertelt zij hier ook wat de HEER voor haar gedaan heeft (met name vers 21). Wat is dat?
- Zoek in het boek Ruth hoe ook dat gespiegeld en omgekeerd wordt. Wie speelt daar een belangrijke rol in?

Naomi verwijst in Ruth 1:11-13 naar een voorschrift uit de Thora waarover je kunt lezen in Deuteronomium 25:5-10. Ze maakt haar schoondochters duidelijk dat zij niets zullen hebben aan dit voorschrift, maar toch blijft het boven het hele verhaal hangen. Het gaat om het voorschrift van het zogenoemde 'zwagerhuwelijk': het gebruik van hertrouwen binnen de familie.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Deuteronomium 25:5-10 en vat met elkaar de regels voor het zwagerhuwelijk samen.
- Wat is het doel van deze regels? Speelt dat doel ook een rol in het boek Ruth?
- Noteer met elkaar alle teksten uit het boek Ruth die samenhangen met dit voorschrift van het zwagerhuwelijk. Welke overeenkomsten en welke verschillen zie je tussen de tekst uit Deuteronomium en het boek Ruth?

- Welke rol speelt de vrouw in de wetstekst uit Deuteronomium? Komt de wetstekst op dit punt overeen met het boek Ruth, of niet? En verandert of bevestigt dit je antwoord op de vraag waarom Naomi zo'n belangrijke rol speelt in het boek Ruth?
- Lees met elkaar ook Genesis 38. Wat heeft deze tekst te maken met Deuteronomium 25:5-10? Zoek ook in het boek Ruth naar de overeenkomsten met Genesis 38. Welke overeenkomsten heb je gevonden, en waar in Ruth staan die?

Niet alleen Naomi is een sleutelfiguur in dit verhaal. Natuurlijk ook Ruth. Ruth blijft haar schoonmoeder trouw en ze gaat met haar mee naar haar volk. Ze wordt vreemdeling en stelt zich op in volle afhankelijkheid.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Ruth 1:16-17. Hoe zie je hierin de afhankelijkheid van Ruth? Wat betekent deze uitspraak van Ruth voor jou?
- Op welke manieren of momenten ben jij afhankelijk van anderen? En wanneer kies je ervoor om jezelf van de keuzes van anderen afhankelijk te maken?

Ruth zet haar woorden kracht bij met een eedformule. In het Hebreeuws is dit een vaste uitdrukking. In de NBV wordt die formule bijna altijd op dezelfde manier vertaald. Maar Ruth 1:17 was daar nog niet op afgestemd. In de NBV21 is dat rechtgetrokken.

Boaz prijst Ruth in hoofdstuk 2:11-12 om wat ze heeft gedaan.

Ruth
De naam Ruth doet denken aan twee Hebreeuwse woorden: 'vriendin' en 'verzadigd worden'. Beide woorden omschrijven Ruths rol tegenover Naomi: Ruth blijft trouw aan haar schoonmoeder en voorziet in haar levensonderhoud.

Samen in gesprek:

- De woorden die Boaz uitspreekt lijken erg op woorden uit Genesis 12:1 en Genesis 24:7. Lees die teksten met elkaar. Wat is de overeenkomst?
- Lees ook Ruth 4:11. Wie worden daar genoemd, en wat valt je daarbij op?

Ruth gaat met haar schoonmoeder mee naar Betlehem. De beroemdste inwoner van die plaats in het Oude Testament is toch wel David.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Ruth 4:13-17. Met wie wordt Ruth hier in verband gebracht?
- Bespreek met elkaar wat het betekent dat Ruth, een Moabitische vrouw, in het verhaal expliciet verbonden wordt met de grootste figuren uit Israël: Abraham en zijn familie, en David en zijn familie.
- Lees ook Matteüs 1. Wat betekent het dat Ruth ook in deze geslachtslijst voorkomt?

Moab

Met Moabieten worden de bewoners van het land Moab aangeduid. Hun gebied lag tussen de rivieren Arnon en Zered, in het westen van het huidige Jordanië. Zij waren nauw verwant aan de Israëlieten. Hun taal verschilde weinig van het Hebreeuws en hun voorstelling van hun stamgod Kemos herinnert in bepaalde opzichten aan de Oud-Israëlitische religie.
Ook al waren zij broedervolkeren, de Moabieten kwamen regelmatig in conflict met de Israëlieten. Het Oude Testament spreekt vaak negatief over het land Moab. Zo vertelt Genesis 19:30-38 dat hun stamvader Moab door Lot werd verwekt bij één van zijn dochters. De Moabieten weigeren Israël eten en drinken te geven tijdens de uittocht uit Egypte (Deuteronomium 23:4). En Moabitische vrouwen verleiden de Israëlieten om andere goden te vereren (Numeri 25:1-5).

In de Thora komt de vraag aan de orde of een Moabitische bij Israël kan horen. Het antwoord is helder: nee. Zie Deuteronomium 23:4-5 en Numeri 25:1-3. Het is in het Oude Testament zelfs een heel slecht idee om je in te laten met een Moabitische vrouw, zie bijvoorbeeld 1 Koningen 11:1-2.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Deuteronomium 23:4-5, Numeri 25:1-3 en 1 Koningen 11:1-2. Welke verwijten klinken in deze teksten? Hoe zet het boek Ruth de zaken flink op hun kop? Hoe rekent Ruth af met de verwijten die aan het adres van Moabieten worden gemaakt?

Boaz zegt in 2:12 iets opvallends tegen Ruth: 'Moge de HEER je daarvoor rijkelijk belonen – de HEER, de God van Israël, onder wiens vleugels je bent komen schuilen.' Het wordt vooral opvallend doordat Ruth de woorden verderop ook gebruikt. In 3:9 zegt ze letterlijk: 'Spreid uw vleugel(s) uit over uw dienares'. De NBV had dat vertaald met 'Wilt u mij bij u nemen?', maar daarin is die parallel onzichtbaar. Hoe los je dit op? Als Ruth tegen Boaz zou zeggen: 'Laat mij schuilen onder uw vleugel(s)', dan is dat geen goede oplossing. De beeldspraak met de vleugels is voor ons wel meteen te begrijpen als het over God gaat, maar spreken over Boaz' vleugel(s) levert in het Nederlands een rare uitspraak op. Dan bereik je niet het effect dat de tekst wil bereiken. Toch er is een mogelijkheid om de parallel zichtbaar te maken in goed Nederlands: door zowel in 2:12 als in 3:9 het woord 'schuilen' een centrale plaats te geven. Dat is de keuze van de NBV21.

Met de woorden 'Laat mij bij u schuilen, want u kunt voor ons als losser optreden', vraagt Ruth in hoofdstuk 3:9 aan Boaz om 'losser' te zijn. Dat woord viel voor het eerst in Ruth 2:20, en het verwijst naar nog een ander voorschrift uit de Thora, dat we terugvinden in Leviticus 25:23-25.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Leviticus 25:23-25. Welk voorschrift wordt hier gegeven, en wat heeft dat met het boek Ruth te maken?

De basis onder al de regels uit Leviticus 25 is de relatie tussen God en het volk Israël, en tussen God, de Israëlieten en het land. Zowel het land als de Israëlieten zelf zijn het eigendom van de HEER. Hij heeft ze als bezit verworven.
Het volk behoort God toe omdat Hij het heeft bevrijd uit Egypte. Hij is Israëls (ver-)losser. Daarom kan een Israëliet ook geen (permanente) slaaf van iemand worden. En ook het land is Gods eigendom. Israël heeft land in bruikleen van Hem, ieder zijn deel. Land moet daarom altijd in de familie blijven. Als een Israëliet door omstandigheden toch zijn land moet 'verkopen', kan de losser het terugkopen, zodat de verkoper niet hoeft te wachten tot het volgende jubeljaar.

Samen in gesprek:

- Praat met elkaar door over de voorschriften in Leviticus 25. Wat vind je er mooi aan, of wat vind je er moeilijk aan? Wat betekenen dit soort voorschriften voor jou, en kun je er vandaag de dag nog iets mee?
- Lees Leviticus 25:17, 38 en 55. Heeft die herhaling in dit hoofdstuk iets te maken met de manier waarop in het boek Ruth de regels in de praktijk worden gebracht?

In Ruth 4 zien we iets opmerkelijks gebeuren met de voorschriften uit de Thora die we hier hebben gezien. De gedachte is dat Naomi en Ruth het land van Elimelech te koop aanbieden om zelf in leven te blijven. De losser heeft dan het recht (en in zekere zin ook de morele plicht) van de eerste koop. Dat is de regel van Leviticus 25. Maar er gebeurt meer; Boaz gaat een stap verder. Wat hij wil doen, gaat niet alleen over het land en het bezit, maar ook over de personen. En zo verbindt hij aan de regel van het losserschap de regel van het zwagerhuwelijk.

Samen in gesprek:

- Wat Boaz doet, gaat veel verder dan de wet eist. Waarin zie je dat Boaz de voorschriften flink oprekt? Wie komt dat ten goede?
- Lees ook eens Matteüs 9:13. Wat heeft dit vers volgens jou te maken met hoe Boaz in Ruth 4 optreedt?

Boaz verbindt twee regels aan elkaar die in de Thora niet verbonden zijn. Je ziet dat in Ruth 4:4 ook aan een combinatie van twee werkwoorden in het Hebreeuws die eigenlijk maar zelden samen voorkomen. Het gaat om de werkwoorden *qana*, 'verwerven', 'kopen van', en *ga'al*, 'loskopen', 'als losser optreden'. In het zeldzame geval dat die termen samen voorkomen, gaat het over Gods bevrijding van Israël en hoe Hij zo Israël als zijn volk verwierf. God is de losser. Zijn 'losserschap' is verbonden met twee momenten in de geschiedenis: eerst met Israëls bevrijding uit Egypte, daarna met Israëls bevrijding uit ballingschap.
Een mooi voorbeeld is Psalm 74:2, dat verwijst naar het Exodusverhaal:

> Denk aan het volk dat U ooit hebt verworven,
> de stam die U hebt vrijgekocht, uw eigen bezit,
> de Sionsberg waar U ging wonen.

Samen in gesprek:

- Wat betekent het dat wat Boaz hier doet eigenlijk alleen maar vergeleken kan worden met wat God voor zijn volk gedaan heeft?

4. God aan het werk

God is dus Israëls losser, oftewel verlosser. God wordt vaak genoemd in het verhaal, maar Hij speelt, zo lijkt het, alleen op de achtergrond een rol.

Samen in gesprek:

- Zoek in het boek Ruth alle teksten op waar het over God gaat. Beperk je niet tot de teksten waarin de naam van God genoemd wordt, maar noteer ook de teksten waarin jij God aan het werk ziet.
- Wat valt je op aan deze teksten? Hoe vaak spreken mensen over God? Hoe vaak is God zelf aan het woord? Hoe vaak wordt Gods handelen rechtstreeks benoemd, en hoe vaak zit Gods handelen achter een tekst, maar wordt dat niet zo expliciet benoemd?
- Ervaar jij zelf dat God jouw leven leidt, en hoe merk je dat?

Alle namen in het boek Ruth hebben een symbolische betekenis, dus ook de naam Boaz. Zijn naam betekent 'In hem is kracht'. Die naam verwijst naar God, en daar zit meer achter. Er is één vers in dit verhaal waarin je in het Hebreeuws niet kunt vaststellen wie het onderwerp is: God of Boaz. Dat is in Ruth 2:20.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Ruth 2:20 en kijk eens naar de voetnoot bij dit vers in de NBV/NBV21. Wat is het verschil tussen de hoofdtekst en de tekst in de voetnoot? Zou de auteur hier expres open hebben gelaten over wie het gaat? Waarom, denk je?
- Lees nog eens Ruth 2:12 en Ruth 3:9 (op pagina 17 hebben we dit voorbeeld al gezien en besproken). Wat zou het betekenen dat de beeldspraak die Boaz voor God gebruikt even verderop ook voor hemzelf gebruikt wordt?

In de stadspoort spreekt Boaz uit dat hij zal optreden als losser. We hebben gezien dat de termen die hij daar gebruikt, 'als losser optreden' en 'verwerven' of 'kopen van', behalve hier alleen voorkomen in teksten die verwijzen naar hoe God Israël verwierf door het te bevrijden uit de macht van Egypte of de ballingschap.

Samen in gesprek:

- Stel, je zou het boek Ruth niet alleen kunnen lezen als verhaal over een aantal individuen, maar als een verhaal dat de relatie tussen de Israëlieten en hun God verbeeldt. Wie speelt dan welke rol? Hoe zou je de boodschap van dat verhaal samenvatten?
- Naomi klaagt in Ruth 1:21: 'De HEER heeft mij met lege handen laten terugkomen.' Zoek op waar het in het boek Ruth nog een keer over 'lege handen' gaat. Wat wordt daar gezegd, en welke rol speelt Boaz daarin?

In Ruth 2 heeft de NBV21 de steeds terugkerende uitdrukking 'genade vinden in iemands ogen' scherper op elkaar afgestemd, zodat die beter te herkennen is. De NBV had in 2:2 'iemand die me dat toestaat'; 2:10 'iets te danken hebben aan' en in 2:13 'ik dank u'. De herhaling is in de NBV21 goed zichtbaar gemaakt door te vertalen met:

2:2 iemand goedgezind zijn
2:10 vriendelijk zijn voor iemand (die variatie is nodig omdat 'goed' al in de volgende zin staat)
2:13 goed zijn voor iemand

Het is nu duidelijker dat het hier steeds om dezelfde uitdrukking in het Hebreeuws gaat.

Samen in gesprek:

- De drie hierboven genoemde verzen hebben allemaal betrekking op Boaz. Hoe klinken die als je in je achterhoofd houdt dat Boaz optreedt namens God? En als je ze vergelijkt met Ruth 1:21?

- Lees nog eens heel Ruth 2. Bespreek met elkaar hoe dit hoofdstuk nu op je overkomt. Wat zegt dit hoofdstuk over God? En wat heeft dat jou te zeggen?
- Eerder is de vraag gesteld: Aan wie is het te danken dat de doodlopende weg verandert in een doorgaande weg? Is je antwoord op die vraag nog steeds hetzelfde, of is dat veranderd?

5. Het verhaal achter het verhaal

Het boek Ruth is veel meer dan een romantisch feelgoodverhaal. We hebben kennisgemaakt met een familie uit het volk Israël die op een doodlopende weg leek te zitten. Maar door de voortdurende leiding van God, vaak niet expliciet en via mensen maar altijd aanwezig, komt de familie op een doorgaande weg. Toch gaat het verhaal ook niet alleen over die ene familie.

We hebben gezien dat er in het boek Ruth veel verwijzingen staan naar voorschriften uit de Thora.

Samen in gesprek:

- Lees bijvoorbeeld ook nog Leviticus 19:9-10 en Deuteronomium 24:19. Waar zie je deze voorschriften in het boek Ruth terug, en hoe worden ze daar toegepast?
- Wat valt je op aan die wetten en voorschriften die in het boek Ruth worden aangehaald?
- Waarom zou het boek Ruth zoveel teksten uit de Thora aanhalen? En wat betekent het dat de Thora op deze manier gebruikt wordt?

We hebben ook al gezien dat de Thora heel duidelijk 'nee' zegt op de vraag of een Moabitische bij Israël kan horen (dat hebben we gezien in Deuteronomium 23:4-5 en Numeri 25:1-3). Als het volk Israël na de ballingschap orde op zaken stelt, dan worden deze voorschriften radicaal toegepast door Ezra en Nehemia. Een veelgehoorde uitleg van het boek Ruth stelt dat het boek in dezelfde tijd ontstaan moet zijn, omdat het in het boek Ruth ook gaat over een huwelijk met een Moabitische.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Ezra 9:1-10:4, Nehemia 13:1-3 en Nehemia 13:23-31. Hoe verhouden deze teksten zich tot Deuteronomium 23:4-5 en Numeri 25:1-3?
- En hoe verhouden deze teksten zich tot het boek Ruth? Hoe zou het boek Ruth uitgelegd kunnen worden tegen deze achtergrond?
- Wat vind je ervan dat er binnen de Bijbel zulke verschillende standpunten worden ingenomen? Met welke tekst voel jij je het meest verwant?

Het boek Ruth wordt dus door veel uitleggers gezien als een tegengeluid tegen radicale standpunten van na de ballingschap. Maar er is meer te ontdekken in het boek Ruth. Het boek Ruth plaatst zichzelf midden in de geschiedenis van het volk Israël. Met het eerste vers knoopt het zichzelf vast aan de tijd van de rechters, de tijd voordat er koningen waren in Israël. De laatste verzen breken het perspectief open naar een ongekende toekomst, allereerst via de grote koning David, maar in hem zelfs nog verder.
In die lijn staan Boaz en Ruth voor het verhaal over God en Israël. Naomi staat model voor het berooide Israël dat terugkeert uit de ballingschap. De terugkeer naar het eigen land is iets goeds, maar ze komt wel met lege handen, gedesillusioneerd. Ruth staat voor de toekomst: zij sluit zich aan bij Israël, bij het volk en bij Israëls God. Ze is trouw, zonder er iets voor terug te vragen. En haar trouw wordt beloond: er is voor haar plek in Israël, en God (via Boaz) neemt haar op in de kring van de familie, en dus het volk, en zorgt dat het haar, en Naomi, goed gaat.

Samen in gesprek:

- Met welke persoon in het boek Ruth kun jij je het beste identificeren?
- Wat betekent het voor jou dat Ruth als Moabitische een plaats krijgt in de familie van Elimelech en in het volk Israël?

Deze lijn past bij een ideaalbeeld dat we in de profetenboeken tegenkomen: de bevrijding van Israël uit de ballingschap – ook wel de tweede exodus genoemd – komt ook ten goede aan de andere volken, als zij zich bij Israël aansluiten en zich aan God onderwerpen.

Samen in gesprek:

- Lees met elkaar Jesaja 2:2-4, Jeremia 3:17-19 en Micha 4:1-3. Wat zeggen deze teksten over de andere volken? Hoe verhoudt het boek Ruth zich tot deze teksten?
- Lees met elkaar Jesaja 56:1-8. Welke lijnen uit het boek Ruth herken je hierin?
- Praat met elkaar over deze stelling: Het boek Ruth vertelt in verhaalvorm wat de profeet Jesaja hier profeteert.
- Hoe zie je lijnen uit het Nieuwe Testament terug in het boek Ruth?
- Heb jij van Ruth iets nieuws geleerd over God? Wat betekent dat voor je houding ten opzichte van andere mensen?

Ten slotte

Behalve deze bijbelstudie over Ruth is er ook een bijbelstudie bij het bijbelboek Jona. Je vindt die studie over Jona op nbv21.nl/kerken.

Wil je meer weten over de NBV21, kijk dan op nbv21.nl. Op deze site vind je achtergrondinformatie bij de vertaling, vertaalvoorbeelden, webinars, podcasts, artikelen en blogs.

Enthousiast geworden over de NBV21?
Bestel dan via de QR-code of
https://shop.bijbelgenootschap.nl/nbv21/.

Laat mij niet los

Een bijbelstudie bij Ruth in de NBV21

Tekst: Tineke Bol-Drieenhuizen
Omslag en lay-out: Gewoon Geertje, Genemuiden
Lexicon font: Bram de Does

Bijbeltekst: NBV21 © 2021 Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap, Haarlem/Antwerpen

© 2021 Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap, Haarlem/Antwerpen
Alle rechten voorbehouden.

De Bijbel voor iedereen

Het Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap (NBG) brengt de Bijbel dichtbij, al meer dan 200 jaar. In de Bijbel horen wij Gods boodschap van liefde voor de wereld, die ons in beweging brengt en onze weg verlicht. Daarom willen we dat mensen in binnen- en buitenland toegang krijgen tot de Bijbel.

nBg Nederlands-Vlaams Bijbelgenootschap